

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Non assumes inuanum nomen dei tui.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

ri: et in talibus non indiget dispensatione. Quis repugnat iudicio discretionis et maturitati: et sic omnia iuramenta que dubia sunt an sunt licita vel non: verum sunt expedienda vel non. Sed que cauta vocantur dispensabilia sunt. Dicit sanctus Thome in illo iuramento potest quilibet episcopus dispensare. Quandoque repugnat iuratis potestati: ut cum permittit aliquid sub iuramento: quod est manifeste licitum et utile: sed in casu fit illicitum et impossibile. In tali iuramento non videtur habere locum dispensatio: nisi aliquid melius occurrat faciendum ad communem utilitatem: quod maxime videtur pertinere ad potestatem pape: qui habet curam universalis ecclesie vel etiam absoluta relaxatio: quia solus papa a licito iuramento absoluit. ut patet. xv. q. vj. Alias. Idem pontifex romanus zachariam regem francorum non tam pro suis iniquitatibus: quam pro eo quia tante potestati erat inutilis a regno deposuit: et Pipinum Karoli imperatoris patrem in eius locum substituit: omnesque francigenas a iuramento fidelitatis absoluit. Quandoque repugnat iuramentum superioris auctoritati: sicut cum puella est in domo patris: sic est sub eius potestate: et vxor sub potestate viri. Iuramentum puelle per patrem: et vxoris per virum reuocari potest. ut dicitur Numeri. xxxviij. Sic potest reuocari iuramenta seruorum a domino: ut patet di. lxxij. c. si seruus. vxoris a marito suo. xxxiiij. q. v. ca. matrimonium. monachi a suo abbate. ij. q. iij. c. monachus. Quis repugnat reipublice utilitati. Sic cum papa totius reipublice utilitatem et communitatem habeat videre et considerare dispensare potest. Idcirco omnia iuramenta per eum considerata utilitate reipublice dispensabilia sunt dispensare in iuramentis sine aliqua commutatione in melius solus papa potest. Episcopus si non potest simpliciter absoluere a iuramento: potest tamen in melius commutare. Nec hoc est venire contra iuramentum vel infringere. ut extra de iur. c. puenit. dicit Innocentius eodem titulo. in glo. c. debitoribus. quod episcopus in iuramentis dispensat si sunt dolo. metu. vel vi extorta. xv. q. vj. ca. j. ij. extra eo. cum contingat imo dispensare potest quibus ex causa in iuramentis licite prestitis ut extra. xv. q. vj. nos sanctorum.

Non assumes inuani nomen dei tui. Septimi qui peccant contra hoc preceptum sunt qui iurant proximo suo in dolo. vñ ps. Quis ascendet in montem domini: aut quis stabit in loco sancto eius? Sequitur nec iurauit in dolo proximo suo. vñ Aug. super ps. et pontif. xxij. q. ij. c. In dolo iurat qui aliter facturus est quam permittit cum iuratum sit nequiter decipere credentes. Hec ibi. Talia iuramenta contingunt multipliciter. scilicet emendo et vendendo. Secundo aliquid sibi permittendo. Tertio in verbis decipiendo. Primo emendo: hodie enim completum est illud Apoc. xviiij legitur quod nemo potest emere vel vendere nisi habeat characterem bestie: per bestiam significatur diabolus: cuius imago est falsitas: et character falsa mendacia et iuria. Idem dicit Baymundus. Quoties causa decipiendi iurant vel mentiuntur scienter: peccant mortaliter et tenentur ad restitutionem siue in paruo siue in magno. Nam cum aliquis vult aliquid vendere: et iurat per deum viuum quod non vult rem istam aliter dare: et iurat sic mentiendo contra mentem suam peccat mortaliter quotiens iurat. Sic et e converso qui debet illam rem emere: si dicit per deum non amplius velle dare pro illa re quam intantum: et si intendit plus dare: et loquitur contra mentem suam et iurat sic mentiendo: peccat totiens quotiens iurat. Quot talia peccata committuntur ab aliquibus qui semper consueverunt nec emere nec vendere nisi iurando et mentiendo sic dolose et fraudulenter iurant suam rem meliorem esse quam sit. Insuper aliqui iurant in paruis rebus deceptorie qui vendunt clearia poma vel pira panes vel alleca: vel etiam rustici qui vitulos vel oues vendunt qui quandoque falsa iuramenta committunt ad decipiendum proximos suos: ut multa lucratur: cum tamen quilibet christianus pro regno vel toto mundo piurare non deberet. Contra quos Ecc. xxvij. Vir multum iurans replebitur iniquitate. Secundo fit false aliquid permittendo. Quot iuramenta fiunt que iurantes minime implere intendunt. Sic iurant milites quandoque ascribuntur militie: quod volunt tueri orphanos et viduas. Sic iurant scabini quod volunt tueri ecclesiam dei: et spoliatores et incendiores earum suspendere. Sed par-

Preceptum Secundum

Euos fures suspendunt: magnos autē dimit-
tunt. Sicut iurāt cōsules q̄ volunt rēpubli-
cā regere et gubernare et iusticiā minūtra-
re s̄m possibilitatē eoz. Sic iurant omnes
officiarios ciuitatis. s. futores et macella-
rij et c. Sic etiam iurant debitores se velle
soluere in tali termino: q̄d minime implere
intēdūt. Querit̄ vtrū q̄ sic iurat debitorib⁹
suis sit piur⁹? R̄ndet hostien. Si q̄n iurat
credebat se nō posse soluere piurabat. Si
nō ab initio credebat se probabiliter posse
soluere non piurabat. Et si postea fecit pos-
se suū non est piurus. Sed postea lapso ter-
mino si posset et nō faceret piurus esset. **S**
q̄ grauius et multotiens illi mēdaces de-
linquunt: q̄ proximis suis ad certum termi-
nū psoluere pmittūt q̄d tñ nō intēdunt cuz
postea posse suū nō faciūt: et sic solutionem
de die i die p̄tra volūtātē dñi p̄ducūt. Sz
si aliquis paup̄ creditori alicui pmitteret
se soluarū sup̄ certo termino: et posse suū
faceret: et impedimentū interueniret q̄ sol-
uere non posset. Tūc tali pauperi propter
deum plangatio concedenda esset: et credi-
tor cum tali charitate et cōpassione posset
illi terminū prolongare: q̄d deus in extre-
mis suis t̄ps vite sue prolongaret: et sic pos-
set penitere et dei gr̄iam promereri. Ergo
multū reprehēribiles sunt illi qui suos cre-
ditores angustant in termino adueniente
et ad damnū ipsorū solutionē ab eis extor-
quent: cū tñ libēter soluerent si possent. Et
talibus immisericoordibus remetice eadez
mensura. **A**n Greg. Dei misericōdiam non pōt
pmereri: q̄ misericōdis pximo nō fuerit. Et
Beda sup̄ epl̄am Jacobi. Sine misericōdia iu-
dicabit̄ ille: q̄ cū facere posset misericōdiam nō
facit. Ex q̄ maiorē misericōdiam faciēs a dño
misericōdiam consecut⁹ est. **T**ertio iurāt in
dolo s̄bis decipiēdo. Contra quos maḡ
sententiarū libro. iij. dist. xxxix. et ponitur
xxij. q. v. c. Quacūq; arte verborū quis iu-
ret: deus tamen qui cōscientie testis est ita
hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit.
Dupliciter autē reus fit quia dei nomē in-
uanum assumit: et proximū in dolo decipit.
Cuius exemplū patet in legēda sancti Al-
colai. et. xliij. dist. de hoc nota superius.
Sed octaui sunt qui peccāt cōtra hoc p̄-

ceptum: vt q̄ iurant execrabliler. s. per mē-
bra chr̄i: q̄d contingit tripliciter. p̄mo ir-
reuerenter: vt p̄ caput chr̄i: p̄ nasum: p̄ ca-
pillū et c. de q̄bus dī. xxij. q. i. Si q̄s per ca-
pillum dei vel caput iurauerit: vel alio mo-
do blasphemia p̄tra deū suū vsus fuerit: si
in ecclesiastico ordine est deponat: si laic⁹
anathematise. **H**ec ibi. **A**n legitur: q̄ mi-
les quidam iurauit p̄ oculos dei: et statim
ceciderunt oculi de capite suo super terrā.
Scdm̄ leges qui sic iurat: vltimo supplicio
punit. In autē. vt nō luxurient p̄tra natu-
rā circa mediū. De ap̄lo legit q̄ q̄sdaz blas-
phemos excōicauit: et sathane tradidit.
Scdo fit cū abominabilis est execratio et
iuratio: sicut p̄ pudibunda p̄ lutū vel aliud
simile. Tertio cū q̄s iurat p̄ vulnera chr̄i:
p̄ mortē et passionē seu sanguinē. **H**ec em̄
iuramenta sunt ab om̄ibus diligēter caue-
da: q̄a sonāt in irreuerentiā et blasphemā
dei p̄ciosā sua vulnera inuanuz assumere:
vnde nobis salus effluxit. **C**hr̄y sost. super
Mat̄h. **D**is salus hoim in chr̄i morte po-
sita est. **A**n si talia iuramēta ex deliberatio-
ne contingūt sunt mortalia pct̄a torēs quo-
tiens cōtingūt: p̄pter q̄d etiā in aliqb⁹ cer-
tis ciuitatib⁹ et villis talia iuramēta sic pu-
niunt: q̄ q̄cunq; in talib⁹ offendit: aurē vel
linguā vel digituz p̄dit. **A**n legit q̄ sanct⁹
Ludouicus rex francie quendā ciuē parti-
sius qui sic blasphemauit in penā sui pecca-
ti et terrore altoz ferro candenti in labijs
suis cauteriari p̄cepit. **E**t cum aliqui princi-
pes et nobiles ipsius indignati essent: et ex
hoc sc̄m Ludouicū arguerēt. **R**ndit eis.
Libēter vellē talē indecentiā sustinere i la-
bijs meis q̄d iu vixero: dūmodo hoc viciū
de regno meo tolleret: et chr̄s p̄ talē blas-
phemiā ampli⁹ nō offenderet. **N**oni qui
peccāt p̄tra hoc p̄ceptū sunt q̄ iurāt illicite
q̄d fit sex modis. **E**x persona sicut impube-
res et puuli añ. xiiij. annū iurantes. **I**llorū
iuramēta nō sunt tenenda vt patet. xxij. q.
v. c. puert añ. xiiij. annū iurare nō compel-
lant. **I**de dī in c. puuli. **I**tē non debet esse
ebrius sed ieiunus qui vult iurare: vt patet
xxij. q. v. c. honestum. **E**tiam videt̄ vt q̄ in
sanctis audet iurare hoc ieiunus faciat cū
omni honestate et timore dei. **I**tē ex p̄sona

Iuramentū est illicitū rōne cui iurā: vt cuz clericus laico iurat qđ non licet. xxvj. q. v. c. Nullus ex ecclesiastico ordie cuiqđ laico qđcūqđ supra sacra euāgelia iurare psumat. Sed simplr cū p̄tate z puritate dicāt: est est: z nō nō. Sed si est aliqd qđ sibi obijciat put iudicauerint qđ eiusdē sunt ordinis aut corrigat aut expurget. hec ibi. Jōqđ dicit extra de iureiur. c. nimis. q. clerici non debent laicis prestare iuramēta fidelitatis cū nihil tpale ab eis possideant. Sic nec religioſi aut monachi debēt iurare laicis: sed suis superioribus. Scđo dī illicitū ex tpe vt qđ iurat i dñicis dieb⁹: vtz extra de ferijs ca. Omnes. Vbi dī qđ in dñicis diebus nec sacra nisi p pace vel alia necessitate p̄stentur. glo. sup̄ p̄bo pace. q. pro pace oī die iurare qđ pōt cuz sit opus pietatis. vtz. xxij. q. j. c. Omne. Vel alia necessitate puta p fi de vel obediētia. Pro fama. vt de elec. ca. significasti. Sic est etiam illicitū iurare ex tpe: vt a septuagesima vsqz ad octauā pasce: ab aduētū vsqz ad octa. epiphānie: vt ptz. xxij. q. v. c. decreuit sancta sinodus vt a septuagesima vsqz ad octauā pasce: z ab aduētū vsqz ad octauā epiphānie: necnō in ieiunijs quatuor temporū z in letanijs maiorib⁹: z in diebus dñicis: z in diebus rogationū: nisi de concordia z pacificatio: ne nullus supra sacra euāgelia iurare psumat. Hec canon. Tertio modo cuz quis iurat temere. Et dicit temerariū iuramentum: quod cuz vitare potest scienter incurrit. vt patet extra de iureiuran. c. tua nos. Quia ad iurandū nō debet quēcūqđ spontanea volūtas inducere: sed necessitas trahere importuna. vt tenet in c. Si ch̄s. de iureiuran. Sic etiā iuramentū factū cōtra pmissum dicit temerariū: nec tenet vt patet i c. ex l̄ris. extra eo. Quarto cū quis iurat indiscrete: vt Josue gabaonitis. Josue. ix. qđ tñ iuramentū fuit seruandū: qđ dicit ibi dem. Iurauimus eis in nomine dñi israel Adcirco non possumus eos cōtingere. Jō Nicolaus de lyra declarat ibidem triplici rōne: qđ illud iuramentū obseruare tenebatur. Primo qđ venerūt in noīe dei israel volentes eius cultui subijci. Ideo preceptūz dñi de interfectione habitatoz. non vide-

batur contra eos currere. Secundo quia fuit primū pactum quod fecerūt extraneis gentibus: si illud fregissent fuissent diffamati tanqđ transgressores iuramēti z fidei. Tertio qđ deus est p̄ior ad miserendūz qđ puniendū. Ideo Josue ex familiari cōsilio spūsancti eoz mortē mutauit i seruitutē. Quinto dī illicitūz ex re p quā iurā: vt si res p quā iurā non est sacra. vtz. xxij. q. j. c. clericū per creaturas iurātem acerrime obiurgandū: si p̄stiterit in vicio excōican- dum. Sexto cū quis iurat qđ in se est illicitum: de qđ supra satis dictū est. Septimo in ioco Eccl̄. xix. Iurationi non assuescat os tuū. Quidāem adeo assueti sunt iurare qđ semper iurant in ioco: z tales s̄m Tho. secūda scđe. q. xcviij. peccāt mortaliter: quia ille qđ ociose piurat non euitat diuinā reuerentiā. Cū ex ioco assumit nomē dei inuānum in testimoniū falsitatis. Cōtra quos Eccl̄. xxxij. Vir multum iurās replebitur iniquitate: qm iuramentū est sicut medicīa corpis: que nunqđ appetit nisi in necessitate magna corpis: sic iuramentū non debet appeti nisi in necessitate: qm aliter non pōt euadere incredulitatē primi. Nota qui alteri iurat fidelitatē obligat ad ista que cōtinent in his metris. Incolumē facile tutum qđ possit honestū. Utile consiliū fidus dabit auxiliūqz. Que sic exponit. Incolumen id est oē venenū: infirmitatē captiōez z oēm corpis lesionē p posse suo vitabit. Facile. i. ne illud qđ dñs intendit facere: qđ de facili facere posset reddat ei difficile: sicut multi faciūt latenter impedimēta faciēdo. Tutūqz scz ne sit dño in damnūz: secreta sua reuelādo alicui qui possit obesse v̄ de minatiōibus. Possit id est possibile ne illud qđ dñs facere intendit: z ei est possibile reddat impossibile. Honestum ne sit ei in damnū de rebus que ad honestatē p̄tinent: sicut ne vxorem vel filiā vel sibi affines aut sibi cōmissas dehonestat. Hec verbum nec factū per qđ fama dñi dimitui potest dicat vel faciat. Utile ne sit ei in damnū de suis possessionib⁹ vel de suis rebus z sua vtilitate i nullo impediatur: sed ipaz fieri bona fide procuret cōsiliū: scz nō dabit contra ipsum: sed quicquid boni ad vtilita-

Preceptum Secundum

Etemporerit suadebit. Et fid⁹ dabit. Tu q⁹ es fidelis vasallus dno. s. dabis auxilium. de persona tua. corde et opere.

Non assumes nomen dei inuani.

Decimi qui peccant contra illud preceptum sunt qui adiurant deum: sicut princeps sacerdotum dixit ad christum. Adiuro te per deum uiuum: ut dicas mihi si tu es filius dei uiui. utz. Math. xxvj. Super quo Iugenes dicit. Non est licitum aliquem adiurare. Dubitat ergo utrum adiurare aliquem per nomen dei sit licitum: Respondet Aug. de archona super Math. q. hoc potest contingere tripliciter. Primo per modum deprecationis et obsecrationis: et sic minores possunt adiurare maiores. Istomodo Baab meretrix adiurauit exploratores: qui missi erant a filiis israel: quod capta ciuitate per eos ipsa et domus patris eius seruares a morte. ut patz Iosue. ij. Secundo modo potest fieri per modum dilectionis et deuotionis: et sic equales possunt adiurare equales amici amicos. Item quomodo Baguel adiurauit Thobiam: ut per duas hebdomadas moraretur apud eum. utz Tho. viij. Tertio modo potest fieri per modum violentie et coactionis. et sic superiores possunt adiurare inferiores: sicut iudex cogit adiurare subditum suum: et adiurat ipsum ad dicendam veritatem quam querit.

Et si homo sic adiuraret non suum subditum: peccaret uolendo ei violentiam inferre: sicut princeps sacerdotum. Secundo dubitat: utrum liceat demones adiurare: Respondet ibidem ubi supra dicitur: quod tribus modis contingit adiurationem fieri. Primo per modum obsecrationis et deprecationis. Secundo per modum deuotionis et dilectionis Tertio per modum violentie et coactionis. Primis duobus modis non potest quis adiurare demones sine peccato: quia demonibus nullam reuerentiam exhibere nec eos in aliquo despicari. Si non debemus ad eos obseruare aliquam deuotionem: quia ut inimicus reipublice grauissime esset puniendus: qui beniuolentiam et familiaritatem ipsis inimicis reipublice ostenderet. Quia igitur toti generi humano inimicentur et omnes homines conantur a ueritatis auertere per modum deuotionis uel dilectionis non licet eos adiurare. Sed quia licet militibus imperatoris contra inimicos reipublice signis et vexillis uti ad fugandum eos ne

eis noceant. Non licitum est christianis per stultitiam nois christi et per vexillum et signum sancte crucis ipsos demones adiurare ne nobis noceant corporaliter nec spiritualiter. Non die ac nocte debemus eos sic adiurare dicendo. Per signum crucis de inimicis nostris libera nos deus noster.

Non assumes nomen dei inuani.

Adecimi qui peccant contra hoc preceptum sunt maledicti: qui mala proximo optant cum uerbis. Contra quos Math. v. Beati eritis cum maledixerint uobis homines: et dixerint omne malum aduersus uos mentientes. Sequitur. Gaudete et exultate quia non merces uestra copiosa est in celis. i. Petri iij. Non reddentes malum pro malo: neque maledictum per maledictum: sed e contrario: benedicti dicentes. Non dicit apostolus. Maledicimur et benedicimus. Queritur utrum per benedictionem aut imprecationem alicuius sonatiua sunt alii cuius pene uel mali in homine causatiua. Respondet quod non: quia septimo audiuimus uerba maledictionis ab hominibus: prolati: ex quibus nullus effectus sequitur. Ergo. Ideo dicit psalmista. Maledicet ille et tu benedices et cetera. In contrarium patz. iij. Reg. ij. de helizeo qui maledixit pueris. Et egressi sunt duo uiri de silua et lacerauerunt xlij. pueros. Idem patz Gen. ix. de canaan. Pro declaratione ulteriori ponamus hic tria documenta. Primum est. Nullus inferior imo omnis superior: sicut potest inferiori benedicere: sic potest e contrario eidem inferiori cuius effectu realiter maledicere. Probat per illud quod dicitur ad HebrEOS. vij. ubi dicitur. Si ne uilla contraditio quod minus est a maiori benedicat. Ergo sequitur etiam quod ei potest maledicere realiter cum effectu. Ideo dicit canon dist. xxj. ca. Denique si in epistola ad HebrEOS legitur quod minor a maiori benedicat: restat profecto quod exigente ratione etiam maledicat. Ubi dicit glosa quod contrarium eadem est ratio. Sequitur ergo quod non sunt timende maledictiones inferiorum a platis: quia tales non possunt sortiri effectum. Sicut quando nos maledicimus pape cardinalibus suis episcopis et sacerdotibus nostris: quia tales non possunt sortiri effectum: quia tales sunt nostri superiores. Ergo non potest nobis quando dicitur. Maledictus sit ille episcopus Coloniensis. uel talis sacerdos et cetera. Correlatum primum. Sicut diuina benedictio est ab omni creatura optan